

EDUARD VILDE SÕNA

Eduard Vilde 160. sünniaastapäeva puhul on Tallinna Kirjanduskeskus kokku pannud ajalehe, mille põhiautoriks on Eduard Vilde, kes töötas mitmeid aastaid ka ajalehe Postimees toimetuses.

Teisipäev, 4. märts 2025

Eduard Vilde oma Kadrioru kodu kabinetis.

Vestlus Eduard Vildega

Külastasin kirjanik Eduard Vildet ühel pealelõunal. Kadriorus, põliste kastanite varjus ja rahus, suvilataolises kahekordses puumajas on kirjaniku nüüdne kodu. Peale rahutumaid rännakuid ja seiklusrikkaid paastaid võõrail mail, ta on toetunud kindlalt kodumaa pinnale. Siin, eemal linna äripäevasest närvitsemisest ja kärast, riigimaja alumisel korral, on leidnud lõpliku lahendise kirjanikule kuuekümnenemal sünnipäeval valitsuse poolt autasuks lubatud maja.

Künnisel mu uudishimulise pilgu ees avastub maitsekalt ja meeldivalt sisseseatud avar, kodune ja päikeserikas saal – ustega kirjaniku töötuppa ja rõdule. Seintel kauneid maale.

Ning siis ilmub Eduard Vilde. Ta terve ja jõurikas füsioonomia viima-

se kümne aasta kestes pole vähekestki vananenud. Mingit silmapaistvat muutust pole sündinud ta välimuses. Aga kogu ta olemusest tungib esile loominguvoimas energia, mis ei näi raugavat. Aastakesed sellele inimesele ei näi tähendavat midagi.

Härra Vilde mind lubab lahkesti olla uudishimulik ja teda usutleda: kuidas elab ja mis teeb praegu, nii, et maailm temast enam nii palju ei kuule? – loomisjõud muidugi pole enesest veel midagi kaotanud? – kas eestlased võiksid juba pärida Nobeli kirjandusliku auhinna? – „Vigastest pruutidest“ kinolinal? – teatrikriisist? – kirjanikkude tülitsemisist kultuurkapitali ümber?

Mis vastab härra Vilde?

Mul on tunne, et ma oma loomisjõust veel midagi ei ole kaotanud, ütleb härra Vilde. Kuid selles otsustagu

minu tulevaste uute tööde puhul teised. Ihu tarvis vajaks talvel pehmemat kliimat, sest alalised katarrid rikuvad elurõõmu ja töötaju.

Mina isiklikult ei pea ennast kompetentseks teost nimetama, mis vääraks Nobeli auhinda. Minu „Mahtra sõda“ – küsite? Oh, ei! See ei vasta sugugi rootsi maitsele.

Mis puudutab teatrit, siis teatrikriis on publikukriis.

„Vigased pruudid“ on filmis õnnestunud, enam kui mõned teised senised katsetused filmitööstuses. Kassatulemusega „Rekordis“ ollakse väga rahul. Minul selles osa ei ole, sest andsin autoriloa noorile ettevõtjale maksuta. Oleks soovinud, et tüki lõpposas koomilisi situatsioone rohkem oleks kasutatud, eriti miimika alal, kuid võis leppida sellegagi, mis anti.

Et kultuurkapitalis hõõrumisi ette tuleb isikute ja rühmituste vahel, et katsetakse tulupoliitikat teha nii moraalselt kui majanduslikult – seda oli, nagu me endid juba tunneme, juba ette näha, kuid ühingu vajadust see ei kõiguta.

Lõppeks härra Vilde tutvustab mind lähemalt oma „residentsiga“.

Muide – ruumide kombinatsioon on õnnelik: kõik avarad toad otse päikeses. Eriti rohkes valguses seisab kirjaniku töötuba. Kaks suurt akent. Keskel kirjutuslaud. Riulil raamatute read. Kirjanikupaaril on siiski põhjust rahul olla oma koduga.

Eduard Vilde on hästi püsinud oma võitlus- ning seiklusrikkas elus ja näib jäävatki püsima elukeskpäevase värskuse ja nooruse juure.

Nii kestku!

1927

Türgi saunas

Katkend reisikirjast „Reisielamusi Kagu-Euroopast“, kus Vilde kirjeldab oma kogemust Türgi saunas.

„Miks siis saunas tuhvlietega peab käidama?“

„Seda on Türgi saunas tingimata tarvis, pistke nad aga jalga,“ ütles härra A.

Türgi saunakingade tähtsus sai mulle varsti selgeks, kui siia ruumi sisse olin astunud ja ümmardaja minust eemale läks. Ma lääpsin „oma käe peal“ paar sammu edasi, siis viskasin kingad jalast ära, sest nad olid mulle suureks ristiks. Aga vaevalt olin paljajalu mõne astme teinud, kui maa mu jalge alt kadus ja ma silmapilk hiljem sauna põrandal kõik neli haru appi hүүdes kupli poole sirutasin... Sauna libe marmorpõrand saab nimelt seebise vee läbi veel libedamaks. Paljajalu selle põranda peal käia on võimatu. Seepärast ongi need pikkade teravate jalgadega puutuhvlid, mis libisemise eest hoiavad, tarvilised. Saunalisi oli varase tunni pärast vähe, aga ma märkasin väga hästi, kuidas need vähesed, nende seas ka härra A., mind salgamata lõbuga põrandal nägid siplevat, kuigi saunamees tuli ja mu noomiva pomisemisega üles aitas. Teadagi, et ma nüüd enam oma kingadest ei lahkunud...

Nüüd algasid alles Türgi sauna päris imed ja iseärasused. Keriseahju, lava, vihta, leiliviskamist ja vihtlemist neis ei ole. Kõiki kohuseid täidab see suur ümmargune kivi keset põrandat. Kivi on põranda alt kuumaks köetud. Selle madala, marmorist lava peale sirutab saunaline enda higistamiseks maha, lamab selili, lamab kõhuli ja küljeli. Kivi on tuline, aga ta ei põleta, sest ta on üleni märg. Paari minutiga nõretad higist ja lõbus väsimus ja nõrkus täidab su liikmeid. Säherdune higistamine on palju mõnusam kui meie saunades, sest et õhk pea ümber vilum on kui kehaalune ja igast vingust, mis pea valutama paneb, vaba.

Varsti järgnes midagi, mis lõbust kaugel eemal oli, vähemalt minu meelest ja esimesel veerandtunnil. Minu ümmardaja küsis minu käest midagi, ja et ma temale vastata ei mõistnud, siis tegi seda minu asemel härra A. Viimane seletas mulle, saunamees pärinud järele, kas ma ennast triikida tahan lasta. Et härra A. seda mulle tervisekosutuseks väga soovitas, siis olin nõus en-

Eduard Vilde Narva-Jõesuu rannas, 1925.

nast triikida laskma, kuna mu kaaslane tulise kivi pealt kohe pesemisruumi läks.

Noh, armas eesti vend ja kaastundlik ligimene, sa ei aimagi, mis minuga nüüd ette võeti! Ma ei sooviks niisu-

gust „sauna“ oma kõige õelamale võlasukujalegi...

Hiiglatugevune, kondine saunamees kiskus kõigepealt märja lina mu ümber ära, nii et ma palju ihuga kuuma kivi peale jäin. Siis lõi ta oma kot-

teakoti üles ja surus mu esmalt ühe, siis teise külje peale, viimaks kõhu ja siis selja peale maha. Seda kordas ta mõni minut ja hakkas mind siis nagu kätt kivi peal veeretama – ikka ühe külje pealt teise peale, ringi ja ratast, nii et mu suu kord kivi musutas, kord taeva poole ägas. Ma olin esimesel viiel minutil säherduse vägivalla üle nii ehmatanud, et sõnagi suust ei saanud; mu lähem mõte oli, et ma türklast kuidagi vihastanud ja et ta mind tulise kivi peal külmaks tahab teha. Ja kui ma viimaks rääkida, appi hüüda arvasin võivat, oli see liig hilja, sest türklaste kargas mulle täiel raskusel põlvil selga ja surus mu suu rusikatega nii kõvasti vastu kivi, et ma Issameie ja emakeele unustasin...

Nüüd algas ta mu selja, pihtade, ristluude kallal käte ja põlvede tegevust, mis mu ihu- ja hingejõu nii ära nõrgestas, et ma enam protesteerida, appi karjuda ei jaksanud, kui ma seda ka oleksin tahtnud. Ta näpistas ja sõtkus, ta pitsitas, ta puuris, ta muljus, ta kägistas mind, nii et mul palavad pisarad silmist voolasid. Tal oli iseäralik osavus liha luude pealt lahti kiskuda; kuhugi keset lagedat selga lõi ta oma raudsed näpud sisse, rebis luude vahelt liha üles ja pitsitas ning hõõrus seda nagu tuliste pihtide vahel. Ja iseäralik osavus oli tal just neid kohtasid üles leida, mis haiged ja hellad olid – mind

Europlane

Rätsep: «Härra Vilde — lubage võtta Euroopa ülikonna šnitti!»

Aga, oh häda, Fortuuna kinkis oma poolehoidu meie vastastele! Sõber Jack poksib nagu noor jumal, tema võit näis olevat meil pihus. Kuid korraga sai ta vanemalt jumalalt vägutaolise hoobi lõua alla, teise sedamaid südameauku, tuigerdas ja prõntsus maha.

End! Politseinik astus võitja ja võidetu vahele. Me maksime kihlveod ja tõstisime Jacki autosse. Rahvas mõõnas laiali, nagu poleks midagi sündinud.

Jack toibus mõne minuti pärast, kui Tom tal salmiaagipudelikest nina oli hoidnud ja Sam temale oma taskuplaskest lonksu konjakit oli andnud. Ta toibus, aga ei lausunud musta ega valget. Sülitas ainult punast üle tõlla veere, vahtis meist mööda ja väris tasakesi kõigest kehast. Siis nägime ta suunurki tukuavat ja põsele märga veerevat. Ka meie vaikisime. Terve tee.

Kui ma kord endi landlordilt küsisin, mäherdust või mäherdusi ameteid mis-

ter Brown peab, vastas see näpsakalt: „Nõnda ei või Ameerikas küsida; te peate küsima: mäherdusi ameteid üks džentelmen mitte ei pea.“

Ja ta luges mulle neli või viis inimlikku tegevusharu ette, millest ta enam või vähem julgesti arvas tohtivat väita, et minu sõber neid selle poole aasta jooksul, mis ta tema majas elas, veel mitte polnud pidanud. Nende hulgas olid: korstnapühkimine, peldikukasimine ja lutikate hävitamine.

See oli esteetiliselt arusaadav, sest Jack oli osalt kunstnik. Aegamööda läks mul nimelt korda mõne tema elukutse kannule saada. Ühes kinematograafis lugesin etenduse eel eesriidelt filmi nime; värviliste elektritähedega säras seal: „Kosjad tuhande takistusega – Jack Browne tragikomöödia.“ Kirjuid koeri on New Yorgis vähem kui Jack Browne, mõtlesin, – võib ju olla kellegi teise teos. Kuid „Kosjad“ algasid ja tuhande enne-

kuulmatu takistusega võitlevat peategelast mängis – minu sõber ise! Ja siis leidsin ta ühes Coney Islandi lõbupalees kupleesid laulmast, pööraseid, kahe-mõttelistest puäntidest kubisevaid kupleesid, mille üle palju hirnuti, nõnda kuis ainult jänkid oskavad ja jaksavad hirnuda. Ja siis oli ta ühel Brasiilia reisiseltskonnal linnajuhiks ja tõlgiks – ma nägin, kuidas ta näitas ning seletas kreoolidele Central Pargi muuseumis ameerika kunsti.

Aga ka ühe poolmaailma-neitsi autojuhina, ühe öökohviku kelnerina ning aknaraame vaapava maalisellina puutus ta mulle järgneval ajal silma. Ja ühel nädalal, kus ta ujus kullas, kuulsin sõber Samilt, et tal olnud ühes hiina linnajao oopiumikõrtsis suurmaailma naiste kaitsekaaslasena hea business. Browne enda tähendusepudemeist tohtis mulle siis veel selguda, et ta mõistis ka kokaameti, oli pesutrikimises osav

ja töötas vahel viljakalt ühiskonna kaasuks küsitavat laadi aktsiaseltside agendina. Siis aga tuli päev, kus võisid Jack Browne tema hiilgeosas imestella.

Kui ma pühapäeva hommikul tema poole läksin, istus ta viskipudeli ja piibli seltsis kirjutuslauas ning tegi taskuraamatuse märkmeid. Et ta oli juba kaunisti vinnas ja ikka veel rüüpas, siis ei suutnud ma tagasi hoida vennalikku tähendust: „Jack, ära joo nii palju; alkohol on kange mürk!“

„Jaa, aga ma pean end ometi ette valmistama,“ vastas tema, „ma pean täna jutlust.“

„Jutlust?“

„Jaa. Mul on kirik üüritud, hind on soolane – kui ma vesisel kõnelen, ei tule mind teine kord keegi enam kuulama. Sa ei tunne meie patuoinate nõudeid.“

Muidugi ei raatsinud ma sõbra jumalateenistusele minemata jääda. Kiri-

piinab nimelt vahetevahel jooksu vahetust.

Vägivalla tipp ei olnud aga veel ammugi mitte tulnud. See tuli alles veerand tunni pärast. Kui ta mind kätega juba küllalt tapnud oli, hakkas ta mu selja peal põlvil pikkamisi edasi-tagasi jalutama – ikka üles ja alla oma hüglakeha täiel raskusel. Korraga hüppas ta mu selga püsti – püsti mõlemate jalgade peale! Ja nüüd „patseeris“ ta nõnda minu ilmasüüta ihu peal nagu promenaadi peal ringi. Veel enam: ta tarvitas mind liumäeks ja laskis ennast paar korda mu külgesid mööda pikkamisi maha libiseda...

Lugeja ei tohi arvata, et ma liialdan. Ma räägin päris tõtt. Ja ma lisan, et tõele au anda, heameelega juurde, et terve piinarikas tegevus, mida kauemini ta kestab, oma kohutavast laadist ikka enam kaotab ja ohvrile lõpu poole väljakannatavaks ja isegi lõbusaks saab. Inimene hakkab tundma, aimama, et see vintsutamine tema tervisele hea on, et see tema kallal meie ihutrikimise ehk massaaži otstarvet täidab. Haigete pihtide näpistamine teeb esmalt kahvalu, aga igaüks teab, kui mõnusaks see pärast läheb, kui veri kiiremal jooksu hakanud ja musklid sitkemaks saanud.

Etenduse lõppvaatus tegi mulle siiski jälle veidi hirmu. Saunamees tõmbas omale päratu suured kaamelikarvadest kindad kätte ja hakkas mind nende karedate elukatega nii armuheitmatult küürima, et mul nahk ihu pealt ära tuli. Ta nülgis mind sõna õiges mõttes. Suurte latakate kaupa langes mul pealmine nahakord – või midagi, mida ma selleks pidasin – ihu küljest tulise kivi peale. Siis alles järgnes pesemine seebiveega ja palava ja külma veega ülekalamine.

Teie võite uskuda, et ma pikemaks ajaks pooleluta kivilava peale maha jäin, kui saunamees oma töö lõpetanud. Kui ma oma roidunud silmad viimaks lahti lõin, kummardas end hr A. irvitav nägu mu peale maha. „Kuidas oli?“

Vastuse asemel pigistasin silmad uuesti kinni. Jõuetult, roidunult tuikusin viimaks teise ruumi marmorist vannide juurde, kus pea ja jalgade pesemine ette võeti, ja saunamees toetusel kobistasin seepeale tuikudes oma puukingades saunast välja ning trepist üles vilusse puhkeruumi.

ku müürid leekisid reklaamiehtes. Pääsetäht maksis viiskümmend senti. Seestpoolt säras pühakoda elektrist, oli aga juba nii paksu piibusuutsu täis, et mulle läkastus peale tükis, ning õpetajal kulus veerand tundi ära, enne kui suutis jutuvadina ja naerumüdinat seevõrra summutada, et oma lõvihäällega läbi tungida.

Siis aga müristas Jack Brown kantslist jutluse maha, mis ajas koguduse juba kümne minuti pärast nõnda viilistama, et minu parema kõrva trumminahk rebenes. Viilistamisega avaldab jänki nimelt oma kiitust ja vaimustust. Mehed, naised, lapsed – kõik vilistasid: sõrmed suus, kojavõtmed suus, finaviled suus, mängupunasakesed suus! Jack aga kärkis ja kärkis ega lõpetanud enne, kui hakkas kuulduma hüsteerilisi kiljatusi ja kui mindi kolmele nõrkenud piigale külma vett tooma.

See oli Jack Browne suurpäev.

Giidituur kirjanik Eeva Pargi juhtimisel!

Täna (04.03.2025) kell 17.30 saab **Eduard Vilde muuseumis** osa **Eeva Pargi** juhitud **giidituurist**, mille kirjanik on lahendanud nalja-Vilde võtmes. Pärast jalutuskäiku Eduard Vilde kunagises kodus sööme juubelitorti!

Sissepääs muuseumipiletiga.

Eduard Vilde krimijutu võistlus ja töötod kirjanikega

Ootame noori autoreid osa võtma krimijutu võistlusest!

Toimuvad krimijutu kirjutamise töötod Ilmar Tomuski ja Indrek Harglaga!

Lisainfo ja registreerumine:
www.kirjanduskeskus.ee

Tallinna
Kirjanduskeskus

Kirjanduslik kohus

6. märtsil toimub vaatamäng „Kirjanduslik kohtupidamine“, kus Eduard Vilde romaanist „**Mäeküla piimamees**“ on saanud süüdistusakt.

Süüpinka astuvad Vilde romaani tegelased Ulrich von Kremer (**Hendrik Toompere**) ja Tõnu Prillup (**Jüri Tiidus**). Meeste vastu on süüdistuse esitanud Tõnu Prillupi naine Mari Prillup (**Esther Kuntu**), keda kohtus esindab prokurör **Maria Mägi**. Kohtualuseid kaitsab advokaat **Steven-Hristo Evestus**. Mängu hoiab kontrolli all riigikohtunik **Eerik Kergandberg**.

LOEME ENNAST OLEVIKKU

Eesti Raamatu Aasta 2025

Lugemisprogramm Tallinna koolide 1.-9. klassidele

OSALE KOGU KLASSIGA LUGEMISVÄLJAKUTSES!

Lisainfo: tallinnaraamatukogud.ee/lasteleht

Tallinna
Raamatukogud

Tallinna Kirjanduskeskus JA Go Travel KUTSUVAAD

Eduard Vilde
JUUBELIAASTA

REISIKIRJADE VÕISTLUSELE

Pane kirja oma pöörane, imetabane või hellaks tegev reisielamus ja saada meile 6. aprilliks 2025!

PEAAUHIND
1500 €
REISIRAHA

LISAINFO: kirjanduskeskus.ee | gotravel.ee

RISTSÕNA

Vastusest saad teada, kes võiks Eduard Vilde olla tänapäeval

Tegelane „Pisuhänna“ näidendist, kes kannab eri värve sokke.

Vilde jutustuse pealkiri on „Minu esimesed ...“.																					
Millises Euroopa linnas toimub romaani „Lunastus“ tegevus?																					
Kadrionus Luigetigi kõrval asub Eduard Vilde ...?																					
Millise lehe joonealusena ilmus algselt „Mahtra sõda“?																					
Usuliikumise juhi nimi, kellest Vilde on kirjutanud romaani.																					
Vilde kirjanikust sugulane, kes kannab samuti eesnime Eduard.																					